

בגדר איסורי לא תחמוד, גניבה וגזילה

א. תלמוד בבלי בבא מציעא ה:

אלא הא דאמר רב הונא משביעין אותו שבועה שאינה ברשותו נימא מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא התם נמי מורה ואמר דמי קא יהבנא ליה אמר ליה רב אחא מדיפתני לרבינא והא קא עבר על לאו דלא תחמד לא תחמד לאינשי בלא דמי משמע להו.

ב. תוספות שם

בלא דמי משמע להו - וא"ת תיפוק ליה מלא תגזול וי"ל לעבור עליו בשני לאוין וא"ת והא כי יהיב דמי נמי חמסן הוה כדמוכח שלהי הכונס (שם דף סב. ושם) וחמסן פסול לעדות כדכתיב אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמסן והפסול לעדות פסול לשבועה דכל הנהו דחשיב בפסולי עדות בפרק זה בורר (סנהדרין דף כה: ושם) פוסל להו לשבועה בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מה.) וי"ל דחמסן לא פסול לעדות אלא מדרבנן מדתני בפרק זה בורר הוסיפו עליהם החמסנין ולא פריך חמסן דאורייתא הוא כדפריך אגזלן וחמסן דקרא דלא יהיב דמי ושלחי הגזול (ב"ק דף קיט.) דמייתי קרא דחמסן בני יהודה אפי' אי יהיב דמי אסמכתא בעלמא הוא ואף על גב דהוסיפו עליהם החמסנין לפסול לעדות וה"ה שפסול לשבועה היינו חמסן שחצוף לחטוף מיד ליד בידיעת הבעלים אבל הכא לא חציף אלא מעלים חמסנותו ואמר שנאבדה לו לא פסיל.

ג. מהרש"א שם

בד"ה בלא דמי משמע להו וא"ת תיפוק ליה מלא תגזול כו' וא"ת והא כי יהיב דמי נמי חמסן כו' עכ"ל נראה מדבריהם שהם מפרשים בלא דמי משמע להו וכן הוא האמת וכ"כ התוס' בפרק זה בורר ע"ש ודו"ק;

ד. תלמוד בבלי סנהדרין כה:

תנא הוסיפו עליהן הגזלנין והחמסנין גזלן דאורייתא הוא לא נצרכא אלא למציאת חרש שוטה וקטן מעיקרא סבור מציאת חרש שוטה וקטן לא שכיחא אי נמי מפני דרכי שלום בעלמא כיון דחזו דסוף סוף ממונא הוא דקא שקלי פסלינהו רבנן החמסנין מעיקרא סבור דמי קא יהיב אקראי בעלמא הוא כיון דחזו דקא חטפי גזרו בהו רבנן.

ה. רש"י שם

כיון דחזו דחטפי - ושקלי, כלומר דאפילו דמי קא יהבי אתי לידי גזלנות, כלומר: שהיה קשה לבעלים למכור ובעל כרחן חוטפין וזורקין המעות לפניהם.

ו. תוספות שם

מעיקרא סבור דמי קיהיב - וא"ת וליפסול מדאורייתא דקא עבר אלאו דלא תחמוד וי"ל דלא תחמוד משמע דלא יהיב דמי וכי יהיב דמי ליכא לאו דחמוד כלל וא"ת והא אמרינן בפ"ק דבבא מציעא (דף ה:): לא תחמוד בלא דמי משמע להו משמע לאינשי דווקא הוא דמשתמע כך אבל הם טועים דלא תחמוד הו אפי' בדיהיב דמי וי"ל דמשמע להו דקאמר ר"ל נמי דכן הוא האמת ועי"ל דהכא הכי קאמר דמי קא יהבי והיו מפיסים אותם עד שיאמרו רוצה אני אם כן לא עברי אלאו דלא תחמוד כיון דחזו דשקלי בעל כרחיהו ולא היו חוששין אם יתפייסו פסלינהו.

ז. תלמוד בבלי בבא מציעא עב.

תנו רבנן שטר שכתוב בו רבית קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית דברי רבי מאיר וחכמים אומרים גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית במאי קמפילגי רבי מאיר סבר קנסין התירא משום איסורא ורבנן סברי לא קנסין התירא משום איסורא.

ח. תוספות שם

ומיהו רבנן נראה דודאי לא קנסו כלל ומשמע לכאורה דגבי לרבנן בשטר קרן אפילו ממשעבדי ור"מ נמי לא פליג אלא משום דקניס ותימה דאמאי אין העדים פסולים כיון שעוברים על לא תשימון (שמות כב) אף על פי שאין מרויחים יש להם לפסול מידי דהוה אעבריי אוכל נבילות להכעיס דקי"ל (סנהדרין דף כז.) כאביי דפסול וכו' וי"ל דאיירי הכא ברבית דרבנן ולא מיפסלו באיסור דרבנן כיון שאין מרויחים כלום אף על פי שבעבירה דאורייתא היו נפסלים אי נמי אפי' ברבית דאורייתא יש להכשיר דשמא לא תשימון לאינשי במלוה משמע להו ולא בעדים ולכך כשרים כדאמרינן נמי (לעיל דף ה:): לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו.

ט. תלמוד בבלי בבא מציעא סא.

אלא לא לכתוב רחמנא לאו בגזל ותיתי מהנך דמאי פרכת מה לרבית שכן חידוש אונאה תוכיח מה לאונאה שכן לא ידע ומחיל רבית תוכיח וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השווה שבהן שכן גוזלו אף אני אביא גזל אמרי הכי נמי אלא לאו בגזל למה לי לכובש שכר שכיר כובש שכר שכיר בהדיא כתיב ביה לא תעשק שכיר עני ואביון לעבור עליו בשני לאוין.

י. תוספות שם

לעבור עליו בשני לאוין - וא"ת ולוקמיה בגזל גופיה ולעבור עליו בשני לאוין וי"ל משום דלא לקי אלאו דגזל משום דניתק לעשה אבל כי מוקמינן אכובש שכר שכיר באם אינו ענין לקי שפיר.

יא. ספר מצוות גדול לאוין קנח

כתוב בעשרת הדברות לא תחמוד וכתוב שם (דברים ה, יח) עוד לא תתאוה והכל אחד, ותניא במכילתיה (שמות כ, יד) לא תחמוד יכול אפילו בדברים תלמוד לומר (דברים ז, כה) לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך עד שיעשה מעשה. ובפרק קמא דב"מ (ה, ב ורש"י) גרסינן דאמר רב הונא שומר שאמר הריני משלם ואיני נשבע משביעין אותו שבועה שאינה ברשותו ומקשה [התלמוד] היאך ישבע והלא חשוד הוא לעבור על לא תחמוד ומתרחץ לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו, פירש רבינו משה (גזילה פ"א הל' ט) והרב אליעזר ממיץ (יראים סי' קטו) דאינו חשוד על לא תחמוד לפי דעתו ואף על פי שעיקר לא תחמוד בדמים, לפירוש זה משמע אף על פי שנתן לו דמים יקרים הרי זה עובר בלא תחמוד, וקשה לפירוש זה שהרי בפרק זה בורר (סנהדרין כה, ב) אומר דחמסן שנותן דמים אינו פסול אלא מדברי סופרים, ויש לפרש בלא דמי משמע להו וכך הוא אמת (שם תד"ה מעיקרא):

יב. תלמוד בבלי סב.

א"ל רב אדא בריה דרב אויא לרב אשי מה בין גזלן לחמסן א"ל חמסן יהיב דמי גזלן לא יהיב דמי א"ל אי יהיב דמי חמסן קרית ליה והאמר רב הונא תלוה וזבין זביניה זביני לא קשיא הא דאמר רוצה אני הא דלא אמר רוצה אני.

יג. תוספות שם

חמסן יהיב דמי - וכשלא אמר רוצה אני כדמפרש אבל מן התורה אינו פסול אלא היכא דלא יהיב דמי אבל היכא דיהיב דמי כשר אף על גב דלא אמר רוצה אני אף על פי שעובר על לאו דלא תחמוד הא אמרי' בפרק שנים אוחזין (ב"מ דף ה: ושם ד"ה בלא) לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו וההיא דסוף מכילתין (דף קיט.) דמייתי מחמס בני יהודה דאפילו היכא דיהיב דמי הוה כאלו נוטל נשמתו לאו דרשה גמורה היא אלא אסמכתא בעלמא דחמסן דקרא היינו גזלן דלא יהיב דמי.

יד. רמב"ם הלכות גזלה ואבדה פרק א

ט. כל החומד עבדו או אמתו או ביתו וכליו של חברו או כל דבר שאפשר לו שיקנהו ממנו והכביד עליו ברעים והפציר בו עד שלקחו ממנו אף על פי שנתן לו דמים רבים הרי זה עובר בלא תעשה שנ' לא תחמד, ואין לוקין על לאו זה מפני שאין בו מעשה, ואינו עובר בלאו זה עד שיקח החפץ שחמד, כענין שנ' לא תחמד כסף וזהב עליהם ולקחת לך חימוד שיש בו מעשה.

השגת הראב"ד

כל החומד עבדו או אמתו וכו' אף על פי שנתן לו דמים יקרים. א"א ולא אמר רוצה אני.

ואין לוקין על לאו זה שאין בו מעשה. א"א לא ראיתי דבר תמה גדול מזה והיכן מעשה גדול מנטילת החפץ אבל היה לו לומר מפני שהוא חייב בתשלומין שהרי הוא כגזלן שחייב להשיב את הגזלה ולפיכך אינו לוקה וגם זה חייב להשיב את החפץ לבעליו.

טו. ספר החינוך לח

שלא להעלות במחשבתנו לעשות תחבולה לקחת לנו מה שהוא לזולתנו מאחינו. שנאמר [שמות כ', י"ד] לא תחמוד בית רעך וגו'. וכבר הוכיחו זכרונם לברכה מפסוק אחר, דכתיב [דברים ז', כ"ה] לא תחמוד וגו' ולקחת לך, שאיסור לאו דלא תחמוד אינו נגמר עד שיעשה בו מעשה. ואפילו נתן הדמים לחבירו על החפץ עובר גם כן על לאו דלא תחמוד, שאין לאו דלא תחמוד נתקן בנתינת הדמים כל זמן שדרך הכרח לקחו ממנו, כן הוא הפירוש האמיתי לרבתינו זכרונם לברכה.

טז. תלמוד בבלי בבא קמא ס:

ויתאוה דוד ויאמר מי ישקני מים מבור בית לחם אשר בשער ויבקעו שלשת הגבורים במחנה פלשתים וישאבו מים מבור בית לחם אשר בשער [וגו'] מאי קא מיבעיא ליה וכו' ורבנן ואיתימא רבה בר מרי אמרו גדישים דשעורין דישאל הוה וגדישין דעדשים דפלשתים וקא מיבעיא להו מהו ליטול גדישין של שעורין דישאל ליתן לפני בהמתו על מנת לשלם גדישין של עדשים דפלשתים שלחו ליה חבול ישיב רשע גזילה ישלם אף על פי שגזילה משלם רשע הוא אבל אתה מלך אתה ומלך פורץ לעשות לו דרך ואין מוחין בידו.

יז. טור חושן משפט שנט

ג ואסור לגזול אפילו ע"מ לשלם וכתב א"א ז"ל דווקא שאין התשלומין בעין כההיא דמייתי עלה שרצו אנשי דוד ליקח גדיש של שעורים ולתת במקומו של עדשים ועדיין לא היו בידם העדשים אלא רצו גדיש של שעורים של ישראל ולכשיזדמן להם גדישי עדשים של פלשתים יתנו לישראל במקום גדיש השעורים אבל אם היו מזומנים העדשים אפילו אין בעלי גדיש שעורים לפנינו מותר לזכות להם גדישי עדשים [ע"י אחר] דעדיפי מהשעורים וזכין לאדם שלא בפניו ודוקא שידוע שזכות הוא לו כגון בדבר העומד לימכר אבל מחפצי ביתו לא:

יח. שולחן ערוך שם סעיף ב

אסור לגזול, אפי' על מנת לשלם דבר יפה ממנו. ויש מי שאומר דהיינו אם (אין) התשלומין בעין, שאם הם בעין כיון שהם יפים מהדבר שלוקח זכות הוא להם ויזכה אותם לבעלים על ידי אחר.

יט. תלמוד בבלי בבא מציעא סא.

לא תגנוב דכתב רחמנא למה לי לכדתניא לא תגנוב על מנת למיקט לא תגנוב על מנת לשלם תשלומי כפל.

כ. רמב"ם הלכות גניבה פרק א

א. כל הגונב ממון משהו פרוטה ומעלה עובר על לא תעשה שנ' לא תגנוב, ואין לוקין על לאו זה שהרי ניתן לתשלומין שהגנוב חייבה אותו תורה לשלם, ואחד הגונב ממון ישראל או הגונב ממון גוי עובד עבודה זרה ואחד הגונב את הגדול או את הקטן.

כא. רמב"ם הלכות גזלה ואבדה פרק א

א. כל הגוזל את חברו שוה פרוטה עובר בלא תעשה שנ' לא תגזול, ואין לוקין על לאו זה שהרי הכתוב נתקו לעשה שאם גזל חייב להחזיר שנ' והשיב את הגזלה אשר גזל זו מצות עשה, ואפילו שרף הגזלה אינו לוקה שהרי הוא חייב לשלם דמיה וכל לאו שניתן לתשלומין אין לוקין עליו.

ב. ואסור לגזול כל שהוא דין תורה, אפילו גוי עובד עבודה זרה אסור לגזלו או לעשוקו, ואם גזלו או עשקו יחזיר.

כב. כסף משנה שם

אפילו עכו"ם כו'. יש לתמוה על זה שכתב שאסור לעשוק דהא קרא לא תעשוק את רעך כתיב דמשמע לאפוקי עובד כוכבים וע"ק דאמרי' בפרק הגזול ומאכיל (דף קי"ג:) דהפקעת הלואתו מותר ועושק היינו הפקעת הלואתו כמ"ש רבינו בסמוך אי זהו עושק וכו' כגון שהיה לו ביד חברו הלואה או שכירות וי"ל שרבינו סובר כדפירש"י הפקעת הלואתו שאין גזל ממש שרי כי ליכא חלול השם כגון היכא דטען ליה ליוורש נתתיו לאבין ומת דלא ידע העכו"ם בהדיא דקא משקר וגם התוס' כתבו שם אף על גב דטעות העכו"ם מותר אסור להטעות העכו"ם כשהוא יודע שגזול ועושה עצמו כלא יודע. ודייק רבינו לכתוב אסור לגזלו או לעשוק ולא כתב שעובר עליו בל"ת לומר שאין איסור זה מן התורה:

כג. תלמוד בבלי בבא קמא ק"ג.

וגזל כנעני מי שרי והתניא אמר ר' שמעון דבר זה דרש ר"ע כשבא מזפירין מנין לגזל כנעני שהוא אסור ת"ל אחרי נמכר גאולה תהיה לו שלא ימשכנו ויצא יכול יגלום עליו ת"ל וחשב עם קונוהו ידקדק עם קונוהו אמר רב יוסף לא קשיא הא בכנעני הא בגר תושב אמר ליה אביי והא תרוייהו גבי הדדי כתיבי לא לך אלא לגר שנאמר לגר ולא לגר צדק אלא לגר תושב שנאמר לגר תושב משפחת גר זה העובד כוכבים כשהוא אומר או לעקר זה הנמכר לעבודת כוכבים אלא אמר רבא לא קשיא כאן בגזילו וכאן בהפקעת הלוואתו.

כד. תלמוד בבלי בבא מציעא פז:

בכרם רעך ולא בכרם נכרי הניחא למאן דאמר גזל נכרי אסור היינו דאיצטריך קרא למישרי פועל אלא למאן דאמר גזל נכרי מותר השתא גזילה מותר פועל מיבעיא מוקים לה בכרם רעך ולא של הקדש.

כה. תלמוד בבלי בבא קמא עט:

שאלו תלמידיו את רבן יוחנן בן זכאי מפני מה החמירה תורה בגנב יותר מגזלן אמר להן זה השווה כבוד עבד לכבוד קונו וזה לא השווה כבוד עבד לכבוד קונו כביכול עשה עין של מטה כאילו אינה רואה ואוזן של מטה כאילו אינה שומעת שנאמר הוי המעמיקים מה' לסתיר עצה והיה במחשך מעשיהם וגו' וכתוב ויאמרו לא יראה י-ה ולא יבין אלהי יעקב וכתוב כי [אמרן] עזב ה' את הארץ ואין ה' רואה.

כו. לבוש חושן משפט שנט, ב

כבר כתבתי בסימן שמ"ח [ס"א] דלא תגנובו פירושו אפילו על מנת לשלם והוא הדין גזילה, ועוד גבי גזילה בהדיא כתיב [יחזקאל לג, טו] חבול ישיב רשע גזילה ישלם, ופירוש אף על גב שגזילה ישלם רשע הוא, לפיכך אמרו אסור לגזול אפילו על מנת לשלם ואפילו דבר יפה ממנו. יש אומרים דהיינו דוקא אם אין התשלומין בעין אלא שמצפה שיבא לידו דבר יפה ורוצה לגזול מזה דבר על מנת לשלם לו אותו הדבר היפה, הרי זה אסור כיון שהתשלומין עדיין אינו בידו, אבל אם הן בעין כיון שהן יפין מהדבר שרוצה לגזול מזה מותר, כיון שזכות הוא להם לבעלים, ואפילו אינם בכאן זכין לאדם שלא מדעתו ויזכה אותו הדבר היפה לבעלים על ידי אחר.

כז. שיטה מקובצת בבא מציעא מא.

וגזלן ושואל שלא מדעת שייכי בכל אדם בין שומר בין איניש דעלמא אבל שולח יד ליתיה אלא בפקדון ושמו מוכיח עליה וכדאמר קרא גבי שומרים אם לא שלח ידו. והנוטל לגזול הוא והנוטל על דעת ליטלה כולה או מקצתה לעצמו או שיחסרנה ולא ישלם לבעלים והוא חייב באונסין מכיון שמשך לדעת כן ואף על פי שלא חסר. והשולח יד בפקדון דעתו ליטול ולחסר הכל או מקצת על דעת לשלם לבעלים.